

 [instagram.com/publikpraktikum](https://www.instagram.com/publikpraktikum)

 [facebook.com/publikpraktikum](https://www.facebook.com/publikpraktikum)

www.publikpraktikum.rs

Naslov originala:

Gordon Neufeld, PhD and Gabor Maté, MD

Hold On to Your Kids: *Why Parents Need to Matter More Than Peers*

Copyright © 2004 Gordon Neufeld and Gabor Maté

Postscript copyright © 2013 Gordon Neufeld and Gabor Maté

Published by arrangement with Alfred A. Knopf Canada, a division of Penguin Random House Canada Limited. Translation rights arranged by PLIMA d.o.o. All Rights Reserved.

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2021

ZA IZDAVAČA:

Marko Sabovljević

UREDNIK:

Marina Sabovljević

PREVODILAC:

Ana Grbić

LEKTURA I KOREKTURA:

Nataša Ninković

DIZAJN KORICE:

Sara Vranić

ŠTAMPA:

Alpha print, Zemun

TIRAŽ:

1000

IZDAVAČ:

Publik praktikum

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

BUDITE OSŁONAC SVOJOJ DECI

**GORDON NOJFELD
GABOR MATE**

POHVALE ZA *BUDITE OSLONAC SVOJOJ DECI*

NACIONALNI BESTSELER

„Obavezno štivo za sve roditelje.”

– *Otava sitizen*

„Promišljeno, blago, prilagodljivo roditeljstvo.”

– *Kalgari herald*

„Iako je ovo Nojfeldova teorija, Mate (autor knjiga *Rasuti umovi i Kada telo kaže ne*) je kolegine ideje preneo preciznom, žestokom prozom, koja složene ideje približava čitaocu ne uprošćavajući ih pri tom. Rezultat je knjiga koja obuzima i koja bi mogla pogoditi mnoge roditelje tamo gde su tanki.”

– *Edmonton džurnal*

„Divna knjiga i glasan budilnik za roditelje. Autori upečatljivo i otrežnjujuće opisuju na koji način se vršnjačka orijentacija isprečava na putu zdravog emotivnog sazrevanja. Ali ova knjiga je i optimistična, jer naglašava izuzetan značaj privrženosti tokom odgajanja dece i na koji se način ona može sprovoditi svakodnevno. Mislim da je takođe dubokoumna i inspirativna. Ovo je jedna mudra i važna knjiga.”

– Entoni Vulf, klinički psiholog i autor knjige *Ma kuliraj: Kako preživeti pubertet*

„Ovo je vizionarska knjiga koja prevazilazi uobičajena objašnjenja za krizu još nesagledivih proporcija. Autori nam pokazuju na koji način gubimo kontakt sa decom i kako taj gubitak podriva njihov razvoj, te preti samoj osnovi društva. Što je najvažnije, putem konkretnih primera i jasnih predloga, nude praktičnu pomoć roditeljima pri izvođenju njihovih instinktivnih uloga. Briljantna i dobro napisana knjiga koju treba shvatiti ozbiljno, veoma ozbiljno.”

– Dr Piter A. Levin, autor bestselera *Buđenje tigra* i *It Won't Hurt Forever: Guiding Your Child Through Trauma*

„Uz privilegiju tridesetogodišnjeg istraživanja i iskustva, Nojfeld je razvio skladnu, ubedljivu teoriju o razvoju deteta koju će čitaoci odmah prepoznati i prihvatiti. Njegov pristup ima moć da promeni, ako ne i da spase, živote naše dece.”

– *Nešnel post*

„Ova važna knjiga direktno iznosi problem i predstavlja planove za njegovo rešenje. Hajde sad da ozbiljno shvatimo ove predloge kako bismo zajedno mogli unaprediti budućnost naše dece, a samim tim i njihove dece.”

– Danijel Dž. Sigel, autor knjiga *Razvoj dečjeg mozga* i *Parenting from the Inside Out*; jedan od osnivača Centra za kulturu, mozak i razvoj Univerziteta u Los Anđelesu i profesor psihijatrije

„Ova knjiga predstavlja veliki korak napred u razumevanju tuge i patnje koju naša deca doživljavaju. Gordon Nojfeld povezuje ovu patnju sa gubitkom bliskosti deteta i roditelja i produbljivanjem privrženosti sa vršnjacima. Nojfeldov um je moćan, sposoban da razume kuda ide naša kultura. Ovo je briljantna knjiga, na visini *Growing Up Absurd* Pola Gudmana. Dajte primerak ove knjige svakom roditelju kog poznajete.”

– Robert Blaj, pesnik i autor knjiga *The Sibling Society* i *Iron John*

„Misli i gledišta koje su predstavili autori su informativna, a čak i inspirativna za one koji su izabrali da posvete svoje živote i energiju učenicima.”

– *NASSP bilten*

„Evo važne nove knjige o roditeljstvu... Ideje, principi i praktični primeri pomoći će roditeljima.”

– *Lajf larning magazin*

„Autori predstavljaju izvodljive strategije koje će pomoći roditeljima da pomognu svojoj deci. Ako njihovi saveti budu prihvaćeni, ima nade da će svugde biti više topline i sigurnosti.”

– *Džordžija strejt*

*Ovu knjigu posvećujemo
svojoj deci,
kao i sadašnjoj i
budućoj deci naše dece.*

*Ona su nadahnula ove misli i
pružila nam dobar razlog da ih sročimo.*

*Tamara, Nataša, Brija, Šej i Brejden
i
Danijel, Aron i Hana
i
Kijara, Džulijan i Šinejd*

Delovanje nešto znači samo u odnosu, a ako se odnos ne razume, delovanje na bilo kom nivou samo će izazvati sukob. Razumevanje odnosa daleko je važnije od potrage za bilo kakvim planom akcije.

J. KRIŠNAMURTI

SADRŽAJ

PORUKA ČITAOCU	13
ZAHVALNICE.	17
PRVI DEO	
FENOMEN VRŠNJAČKE ORIJENTACIJE.	19
1. ZAŠTO SU RODITELJI VAŽNIJI NEGO IKAD	21
2. ISKRIVLJENE PRIVRŽENOSTI, PODMETNUTI INSTINKTI	34
3. KAKO SMO SE UPROPASTILI.	51
DRUGI DEO	
SABOTIRANI: NA KOJI NAČIN VRŠNJAČKA ORIJENTACIJA SABOTIRA RODITELJE U VASPITAVANJU DECE	67
4. RODITELJI GUBE SPOSOBNOST DA VASPITAVAJU	69
5. OD POMOĆI DO SMETNJE: KAD PRIVRŽENOST RADI PROTIV NAS	82
6. KONTRAVOLJA: ZAŠTO DECA POSTANU NEPOSLUŠNA	98
7. SMRT KULTURE.	111
TREĆI DEO	
ZAPELI U NEZRELOSTI: KAKO VRŠNJAČKA ORIJENTACIJA USPORAVA ZDRAV RAZVOJ	121
8. OPASAN BEG OD OSEĆANJA	123
9. ZAPELI U NEZRELOSTI	137
10. NASLEĐE AGRESIJE	156
11. KAKO NASTAJU SILEĐŽIJE I ŽRTVE.	169
12. SEKSUALNA PROMENA	186
13. UČENICI KOJE JE NEMOGUĆE PODUČAVATI	199
ČETVRTI DEO	
KAKO DA BUDEMO OSLOMAC SVOJOJ DECI (Ili kako da ih ponovo osvojimo)	211
14. PRIDOBILANJE NAŠE DECE.	213
15. OČUVAJTE VEZE KOJE DAJU MOĆ.	232
16. DISCIPLINA KOJA NE DELI	251

PETI DEO

SPREČAVANJE VRŠNJAČKE ORIJENTACIJE	275
17. NE DODVORAVAJTE SE KONKURENCIJI	277
18. PONOVO IZGRADITE SELO PRIVRŽENOSTI	298

ŠESTI DEO

POSTSKRIPTUM ZA DIGITALNO DOBA

(Kako da se držimo uz svoju decu u doba interneta,
mobilnih telefona i video-igrica)

	311
19. NEKONTROLISANA DIGITALNA REVOLUCIJA	313
20. PITANJE TRENUTKA	330
REČNIK	346
BELEŠKE	355
O AUTORIMA	365

PORUKA ČITAOCU

Gordon Nojfeld i ja poznajemo se dugi niz godina, a upoznali smo se kad smo mu moja supruga Re i ja zatražili savet za naše najstarije dete. Sin nam je imao osam godina. Mislili smo da imamo problematično dete. Gordon nam je ukratko objasnio kako nema problema ni sa detetom, ni sa nama, već je problem u tome kako pristupamo odnosu s njim. Nekoliko godina kasnije zabrinuli smo se kad je naš najstariji sin, kao mladi adolescent, prestao da prihvata naš autoritet, pa čak i naše društvo. Ponovo smo se obratili Gordonu, koji nam je rekao kako moramo navesti svog sina da se ponovo približi nama, a udalji od vršnjaka. Tada sam prvi put čuo za ideju doktora Nojfelda o vršnjačkoj orijentaciji, o tome kako su vršnjaci smenili roditelje i postali primarni uticaj na decu, i o mnogim negativnim posledicama ove promene, koja je endemska u modernom društvu. Od tada imam mnogo razloga da budem zahvalan na uvidu koji smo Re i ja tada stekli.

Gordon i ja smo napisali *Budite oslonac svojoj deci* s radikalnom namerom da ponovo probudimo prirodne roditeljske instinkte u ljudima. Ako naša knjiga uspe u tome, izvrnuće se naopačke mnogo toga što se trenutno smatra mudrošću podizanja i obrazovanja dece. Ne koncentrišemo se na to šta roditelji treba da rade, već ko moraju biti za svoju decu. Ovde nudimo priliku za razumevanje deteta, njegovog razvoja i prepreka koje danas ometaju zdrav razvoj naše dece. Iz tog razumevanja i iz iskrene posvećenosti s kojom roditelji pristupaju vaspitavanju dece, izaći će spontana i saosećajna mudrost koja je izvor uspešnog roditeljstva.

Moderna opsednutost roditeljstvom kao nizom veština koje treba izvoditi prateći uputstva stručnjaka nije ništa drugo do rezultat izgubljene intuicije i odnosa s decom koji su prethodne

generacije mogle shvatiti zdravo za gotovo. To je ono što roditeljstvo jeste – odnos. Biologija, brak ili usvajanje mogli bi nam dodeliti bavljenje tim odnosom, ali samo dvosmerna povezanost s našim detetom može ga osigurati. Kad je naše roditeljstvo sigurno, aktiviraju se prirodni instinkti koji daleko pronicljivije od bilo kog stručnjaka diktiraju način na koji treba negovati i podučavati mlade o kojima se brinemo. Tajna je vrednovati odnos s našom decom u svim interakcijama s njima.

U današnjem svetu, iz razloga koje ćemo razjasniti, roditeljstvo je potkopano. Suočavamo se sa prilično podmuklom konkurencijom koja će odvući našu decu od nas na neko vreme, dok će nas istovremeno odvući i od roditeljstva. Više nemamo ekonomski i društveni osnov za kulturu koja bi podržala roditeljstvo i njegovu misiju smatrala svetom. Ako su prethodne kulture smele pretpostaviti da je veza dece s roditeljima čvrsta i trajna, mi taj luksuz nemamo. Kao moderni roditelji, moramo postati svesni onoga što nedostaje, svesni toga zašto i na koji način ne ide kako treba u podizanju i obrazovanju naše dece i adolescenata. Ta svest pripremiće nas za izazov stvaranja odnosa s našom decom u kom smo mi, odrasli staratelji, ponovo u vođstvu, oslobođeni oslanjanja na prisilu i nametnute posledice da primoramo decu na saradnju, poslušnost i poštovanje. U svom odnosu s nama naša deca će se razviti u nezavisna, motivisana i zrela bića koja cene sebe i paze na osećanja, prava i ljudsko dostojanstvo drugih.

Knjiga *Budite oslonac svojoj deci* podeljena je na pet delova. Prvi objašnjava šta je vršnjačka orijentacija i na koji način je postala tako preovlađujuća dinamika u našoj kulturi. Drugi i treći deo do detalja iznose mnoge negativne uticaje vršnjačke orijentacije kako na našu sposobnost da podižemo decu, tako i na razvoj naše dece. U prva tri dela takođe je opisan zdrav razvoj deteta, za razliku od iskvarenog razvoja koji neguje vršnjačka kultura. Četvrti deo nudi program za izgradnju trajne veze s našom decom, odnosa koji će poslužiti kao bezbedna čaura za njihovo sazrevanje. Peti, i poslednji, deo objašnjava na koji način sprečiti da našu decu zavede vršnjački svet.

Iskustvo doktora Nojfelda na polju psihologije i njegov briljantan i originalan rad predstavljaju osnovu središnje teze

koju predstavljamo i saveta koje nudimo. U tom smislu, on je jedini autor. Mnogi od hiljada roditelja i prosvetnih radnika koji su decenijama unazad pohađali Gordonove seminare pomalo nestrpljivo su pitali: „Kad će vam izaći knjiga?” To što priprema i objavljivanje *Budite oslonac svojoj deci* više ne mora da se odlaže za neko buduće vreme, moj je doprinos. Planiranje, pisanje i oblikovanje ove knjige bio je naš zajednički napor.

Ponosan sam što pomažem da preobražajne misli Gordona Nojfelda budu dostupne široj javnosti. Ovo je odavno trebalo uraditi i obojica smo zahvalni na tome što smo postali prijatelji i saradnici, što je omogućilo nastanak ove knjige. Nadamo se, zapravo dovoljno smo samouvereni da verujemo kako će i čitalac zaključiti da je naša saradnja bila blagotvorna.

Želimo da pomenemo i naša dva urednika, Dajen Martin u Torontu i Suzanu Porter u Njujorku. Dajen je uvidela vrednost ovog dela još u povelju i do kraja ga je toplo podržavala. Suzana se strpljivo i stručno probijala kroz pomalo preopširan i natrpan rukopis, i lukavim predlozima nam pomogla da bez problema pripremimo jednostavniju i sređeniju verziju u kojoj se naša poruka jasnije sagledava. Rezultat je knjiga koja će biti prijatnija čitaocu i koja se autorima svakako više dopada.

Gabor Mate, lekar

ZAHVALNICE

Sedmero ljudi pružilo je nezamenljivu, praktičnu i direktnu pomoć u oblikovanju i pripremi ove knjige: Gejl Karni, Kristin Diring, Šeldon Klajn, Džoj Nojfeld, Kejt Tašero, Suzan Voker i Elejn Vin. Zajedno su postali poznati kao „Večernja grupa utorkom”. Svake nedelje su se sastajali s nama, od najranijih zapisa do konačne predaje rukopisa. Razmatrali su, raspravljali se i kritikovali prve verzije koje su im bile predstavljene, a onda i, poglavlje po poglavlje, delo u razvoju koje se pretvorilo u *Budite oslonac svojoj deci*. Grupa je bila posvećena prenošenju naše poruke u štampu na način koji poštuje nameru knjige, a istovremeno potrebe i senzibilitet čitaoca. Mi, autori, počeli smo da se radujemo ovim poletnim i plodonosnim sastancima, pa smo iskreno žalili kad je rukopis završen, a naši redovni sastanci okončani. Sa zahvalnošću priznajemo dug „Večernjoj grupi utorkom”: bez njihove posvećenosti i podrške, naš zadatak bi bio teži, a rezultat lošiji.

PRVI DEO

FENOMEN
VRŠNJAČKE
ORIJENTACIJE

ZAŠTO SU RODITELJI VAŽNIJI NEGO IKAD

Dvanaestogodišnji Džeremi sedi pogrbljen za tastaturom, koncentrisan na monitor kompjutera. Osam uveče je, sutrašnji domaći nije ni izbliza završen, a nekoliko očevih podsećanja da „pređe na stvar” odlaze u vetar. Džeremi je na *Em-Es-En mesindžeru*, dopisuje se s drugarima: tračare ko se kome dopada, određuju ko je prijatelj a ko neprijatelj, svađaju se ko je šta kome rekao u školi tog dana, ko je zgodan a ko nije. „Prestani da me daviš”, dreknu Džeremi na oca, koji je ponovo došao da ga podseti na domaći. „Da si radio ono što treba”, odbrusi mu otac, glasa drhtavog od besa, „ne bih te davio.” Svađa se zaoštrava, glasovi postaju piskavi, i kroz nekoliko trenutaka Džeremi viče: „Ti ništa ne razumeš”, i zalupi vratima.

Otac je uznemiren, ljut na Džeremija, ali najpre na sebe. „Ponovo sam zabrljao”, misli on. „Ne umem da komuniciram sa sinom.” I on i supruga zabrinuti su za Džeremija: dete koje je nekad sarađivalo sad je nemoguće kontrolisati, pa čak ni savetovati. Čini se da je usredsređen isključivo na kontakt s drugarima. Isti scenario konflikta izvodi se u kući nekoliko puta nedeljno. Ni dete ni roditelji nisu u stanju da reaguju, ne mogu da dođu do novih ideja o tome kako da izađu iz ćorsokaka. Roditelji se osećaju beznadežno i nemoćno. Nikad se nisu posebno oslanjali na kažnjavanje, ali sad sve više i više naginju ka stezanju stiska. Kad to i učine, sin im postane još ogorčeniji i prkosniji.

Treba li roditeljstvo da bude ovoliko teško? Je li oduvek tako bilo? Starije generacije često su se u prošlosti žalile na to kako je omladina bezobraznija i nedisciplinovanija nego što su oni bili, ali danas mnogi roditelji intuitivno znaju da nešto

nije kako treba. Deca nisu baš ista kao što se mi sećamo da su bila. Manje se ugledaju na odrasle, s manje ustezanja se uvaljuju u nevolje. Deluju i manje nevino i naivno – naizgled im nedostaje ona radoznalost zbog koje dete počne da se uzbuđuje svetom oko sebe, zbog koje počne da istražuje čuda prirode ili ljudske kreativnosti. Mnoga deca deluju neprikladno prefinjena, čak zasićena na neki način, lažno zrela pre vremena. Lako se dosađuju kad nisu zajedno ili kad nisu zabavljena tehnologijom. Kreativna, samostalna igra deluje kao zaostatak iz prošlosti. „Kao dete bila sam beskrajno fascinirana glinom koju bih iskopala iz jarka blizu naše kuće”, sećala se jedna četrdesetčetvorogodišnja mama. „Mnogo mi se sviđao taj osećaj. Obožavala sam da je oblikujem ili samo da je mesim rukama. A svog šestogodišnjaka ne mogu da navedem ni da se sam igra ukoliko to nisu video-igrice na kompjuteru ili *nintendu*.”

Izgleda da se i roditeljstvo promenilo. Naši roditelji bili su sigurniji u sebe i imali su veći uticaj na nas, dobar ili loš, svejedno. Danas mnogima roditeljstvo ne dolazi samo od sebe.

Današnji roditelji svoju decu vole kao što su i roditelji pre njih činili, ali ta ljubav ne dopire uvek do dece. Možemo ih isto toliko i naučiti, ali naša moć da prenesemo znanje se nekako smanjila. Ne osećamo se sposobno da dovedemo svoju decu do ispunjenja njihovog potencijala. Ona ponekad žive i ponašaju se kao da ih je od nas odvukla neka pesma sirena koju mi ne čujemo. Bojimo se, makar polusvesno, da je svet postao manje bezbedan za njih, a da mi nismo u stanju da ih zaštitimo. Jaz koji se otvara između dece i odraslih povremeno može delovati nepremostivo.

Mučimo se da dostignemo nivo sopstvenog viđenja roditeljstva i kakvo bi ono trebalo da bude. Ne postigavši željeni rezultat, svoju decu umoljavamo, ubeđujemo, podmićujemo, nagrađujemo ili kažnjavamo. Čujemo sebe kako im se obraćamo tonom koji čak i nama deluje grubo i strano našoj istinskoj prirodi. Osećamo kako se hladimo u kriznim trenucima, baš onda kad želimo da prizovemo svoju bezuslovnu ljubav. Kao roditelji se osećamo povređeno i odbačeno. Krivimo sebe za neuspeh na polju roditeljstva ili svoju decu što su neposlušna, ili televiziju što im odvlači pažnju, ili školski sistem što

nije dovoljno strog. Kad naša nemoć postane nepodnošljiva, posegnemo za tupim, autoritarnim formulama koje su u skladu sa našim vremenom i zahtevaju da se „radi samostalno” i „brzo nalazi rešenje”.

Sam značaj roditeljstva do razvoja i sazrevanja mladih ljudskih bića doveden je u pitanje. „Da li su roditelji važni?” bio je naslov članka s naslovne strane u *Njuzvik magazinu* 1998. godine. „Roditeljstvo je bilo precenjeno”, tvrdila je knjiga koja je te godine privukla svetsku pažnju. „Ubeđeni ste kako imate veći uticaj na ličnost vašeg deteta nego što zapravo imate.”⁽¹⁾

Pitanje uticaja roditelja možda i ne bi bilo toliko važno kad bi s našom omladinom sve išlo kako treba. To što nas naša deca izgleda ne slušaju, niti usvajaju naše vrednosti, možda bi i bilo prihvatljivo kad bi zaista bila samodovoljna, usmerena i svesna sebe, kad bi imala pozitivno viđenje sebe, svest o usmerenju i svrsi u životu. Vidimo kako tako mnogo dece i mladih nema te osobine. Kod kuće, u školi, u zajednici, mladi ljudi u razvoju izgubili su kompas. Mnogima nedostaje samokontrola i sve više su skloni otuđenju, zloupotrebi droga, nasilju ili opštoj besciljnosti. Teže ih je podučavati i teže se sa njima izlazi na kraj nego sa decom od pre samo nekoliko decenija. Mnogi su izgubili sposobnost da se prilagode, uče iz negativnih iskustava i sazrevaju. Ogroman broj dece i adolescenata danas pije lekove za depresiju, anksioznost i hrpu drugih dijagnoza. Kriza mladih zlokobno se predstavila u vidu sve većeg problema nasilja u školama i, u samom ekstremu, preko dece koja ubijaju decu. Takve tragedije, iako retke, samo su najvidljivije erupcije opšteg problema, agresivnih težnji koje cvetaju u današnjoj omladinskoj kulturi.

Posvećeni i odgovorni roditelji su frustrirani. Uprkos našoj ljubavi i brizi, deca deluju izuzetno napeto. Roditelji i drugi stariji više ne deluju kao prirodni mentori za mlade, kao što je uvek bio slučaj kod ljudskih bića i još uvek je slučaj sa svim drugim vrstama koje žive u svojim prirodnim staništima. Starije generacije, roditelji i babe i dede iz generacije bebi-bumera,¹ gledaju nas s nerazumevanjem. „Nama nisu trebali priručnici

¹Bebi-bumeri (engl. *baby-boomers*) – generacije Amerikanaca rođene između 1946 i 1964. godine. (Prim. prev.)

za podizanje dece u naše vreme, mi smo to sami radili”, govore to s nekakvom mešavinom istine i nerazumevanja.

Ovo stanje prava je ironija budući da se o razvoju deteta zna više nego ikad ranije i da su kursevi i knjige o podizanju dece nama dostupnije nego bilo kojoj prethodnoj generaciji roditelja.

KONTEKST ZA RODITELJSTVO KOJI NEDOSTAJE

Šta se, dakle, promenilo? Problem je, jednom rečju, kontekst. Koliko god mi bili dobronamerni, vešti ili saosećajni, roditeljstvo nije nešto u šta se možemo upustiti s bilo kojim detetom. Da bi roditeljstvo bilo efikasno, ono mora imati kontekst. Dete mora sarađivati ako mislimo da uspemo u negovanju, tešenju, vođenju i usmeravanju. Deca nam ne dodeljuju automatski autoritet za vaspitavanje samo zato što smo mi odrasli, što ih volimo, mislimo da znamo šta je za njih dobro ili imamo najbolje namere. Usvojitelji se često suočavaju s tom činjenicom, kao i drugi koji se moraju starati o deci koja nisu njihova: maćehe, očusi, bebisiteri, dadilje, vaspitači, predavači. Čak i kod svog deteta prirodan roditeljski autoritet može da se izgubi ako se kontekst koji mu je neophodan naruši.

Ako roditeljske veštine, pa čak ni ljubav prema detetu nisu dovoljni, šta je onda potrebno? Tu je nezamenljiva posebna vrsta odnosa bez kog roditeljstvu fali čvrst temelj. Developmentalisti, psiholozi ili drugi naučnici koji proučavaju ljudski razvoj, nazivaju to odnosom *privrženosti*. Da bi dete bilo otvoreno za vaspitavanje, mora biti aktivno privrženo tom odraslom, mora želiti kontakt i bliskost s njim. Na početku života, taj poriv za povezivanjem prilično je fizičkog tipa – odojče se bukvalno pribija uz roditelja i potrebna mu je blizina. Ako se sve razvija kako treba, privrženost će se razviti u emotivnu bliskost, pa konačno i u psihološku prisnost. Deca kojoj nedostaje ovakva veza sa starateljima teška su za vaspitavanje ili podučavanje. Samo privrženost može obezbediti prikladan kontekst za podizanje deteta.